

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ

UZUN TEZİ

KAYBOLAN DEĞERLER

Danışman Öğretmen: Müge Atacan

Öğrencinin Adı: Can

Öğrencinin Soyadı: Çöplü

Diploma Numarası:01129-0136

Sözcük Sayısı:3546

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal 'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" ve "Cemile" adlı yapıtlarında "Aşk, Vicdan, Ahlak, Umut" kavramları nasıl ele alınmıştır?

Öz:

Türkçe A1 dersi kapsamında uzun tez olarak hazırladığım bu çalışma için Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" ve "Cemile" adlı yapıtlarını seçtim. Sanayi devriminin ve tarımda makineleşmenin işçi sınıfının yaşamına etkisi ve dönemin sosyal gerçeklikleri ilgimi çeken bir konu olduğu için tezimi bu yapıtlar üzerinden kanıtlamak istedim. Değişen ve makineleşen toplumda en çok "umut, ahlak, vicdan, aşk" olgularının zarar görmesi nedeniyle bu kavramları detaylı bir şekilde ele aldım ve bu başlıklar altında ayrı ayrı inceledim. Sonuç olarak ele alınan temaların dönemdeki yozlaşmışlığın boyutlarını gözler önüne serdiğini, paranın ne denli güç kazandığını ve Orhan Kemal'in yapıtlarına yansıttığı sorunların evrenselliğini kanıtlamış oldum.

Öz Sözcük Sayısı: 99

İçindekiler

Öz:	1
1.Giriş:.....	3
2. Yapıtlardaki izleklerin incelenmesi.....	4
2.1 Aşk:.....	4
2.2 Vicdan:.....	7
2.3 Ahlak:	10
2.4 Umut:	13
3. Sonuç:.....	14
Kaynakça:.....	16

1.Giriş:

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de çok ağır değişimler yaşanmıştır. Sosyo-ekonomik ve siyasal anlamda yaşanan bu değişimler Türkiye için çok hızlı ve ani olmuştur. Bundan en çok etkilenen ise işçi sınıfı olmuştur. Türkiye'nin ekonomik gelişim sürecinde işçi sınıfı değişen ekonomik düzende, artan sömürünün kurbanı olmuştur. Bu dönemde ağalar güçlenirken tarımda makineleşmenin de artmasıyla birlikte işsizlik daha da artmış, bunun sonucunda işçi sınıfı da daha kötü koşullarda daha az paraya çalışmak zorunda kalmıştır.

Romanlarda feodal düzen gereği kır yaşamı insanları vasıfsız bir yığın olarak yer almışlardır. Bu sosyal yapıda işçiler ağanın malıdır ve mutlak otorite ağaya aittir. Yani işçiyle alakalı her şeye ağa karar verir ve ağa bir nevi işçinin kaderini kontrol etmiş bunun sonucunda işçiler arasında sıkı bir hayatta kalma savaşı ve rekabet başlamıştır.

Değişen bu sosyal gerçeklikte ele alınması gereken bir diğer unsur da kadındır. Kadın Anadolu'da eski zamanlardan beri sadece çocuk yetiştirecek, annelik yapacak ve evi düzene sokacak kişi olarak görülmüştür. Değişen sosyal gerçeklikle kadın üzerindeki baskı ve sömürü iyice artmıştır. Kadının sonsuz sorumlulukları üzerine bir de fabrikalarda çalışıp evini geçindirmek eklenmiştir. Kadın, ayrıca iyice nesneleştirilip zenginin, parasıyla satın alabileceği bir objeye dönüşmüştür. Bunun sonucunda ise bir kadını elde etmenin en önemli yolu para sahibi olmaktır. Gözü açık kadınlar, bunu kullanmış ve cazibeleriyle paraya sahip olmuşken diğer kadınlar sosyal düzenin altında ezilip gitmiştir.

Orhan Kemal de yapıtlarında sık sık bu olguları işlemiştir.Yazarın Bereketli Topraklar Üzerinde ve Cemile isimli yapıtlarında da İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan hızlı sanayileşme ve şehirleşmenin Türk sosyal yapısı üzerindeki etkileri anlatılmıştır. Yapıtlarda bu değişimin etkisi altındaki Türkiye'de ağalar ve fabrikatörler arasında ezilen, kimseden yardım eli alamayan işçi sınıfı anlatılmıştır. Bu dönemde tüm ahlaki değerler bir çöküş içine girmiş, bunun sonucunda ise yolsuzluk ve ikiyüzlülük artmıştır. Kırsal kesimde ağalar,

kentlerde küçük sanayi işletmecileri de işçiyi sömürmek için her yolu gözetmişler, bu olumsuz duruma işçi sınıfı içinde yer alan yoksul insanlar da birbirlerini sömürerek dahil olmuşlardır. Ayrıca yazar, değişen sosyal yapıyla birlikte toplumun kaybolan değerlerine de yer vermiştir. Aşk, dürüstlük ve erdem gibi olgular toplumdan silinip, bu değerlerin karşılığını para ve çıkar alırken cahillik ve yolsuzluk en üst düzeye ulaşmıştır.

Orhan Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde'de ilk kez kent gören üç figürün hayatta kalma çabalarına yer verirken Cemile'de sanayi devriminin ve tarımda makineleşmenin sonucu değişen üretim ilişkilerinin birey ve toplumsal yapı üzerindeki etkilerini ele almıştır.

2. Yapıtlardaki izleklerin incelenmesi

2.1 Aşk:

Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde ve Cemile yapıtlarında sanayileşmenin hızla ilerlemeye başladığı bir dönem ele alınmıştır. Tarımda makinelerin kullanılmaya başlanmasıyla makineler, insanların yapabileceği işleri üstlenmişler, buna bağlı olarak insan emeği önemini yitirmiştir. Makineleşmeyle beraber ortaya çıkan sanayi toplumu beraberinde kapitalizmi ve sınıf ayrımını getirmiştir. Bu durum insani değerlerin, duyguların, ahlaki düzenin bozulmasına yol açmış, değişen koşullarla birlikte kadın-erkek ilişkileri de yozlaşmıştır.

Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtta aşk, gerçek aşktan çok satın alınabilen, maddi karşılığı olan bir olguya dönüşmüştür. Makineleşen toplumda duygularını kaybeden insanlar, aşkı da kaybetmiş, aşka parasal bir karşılık yüklemişlerdir. Bunun sonucunda ise aşka veya kadına ulaşmanın yolu para olmuştur. Cemile yapıtında da Deveci Çopur Halil figürünün Cemile'yi bu yolla elde etmeye çalışması aşka maddi bir karşılık yüklendiğinin bir kanıtıdır.

"Katibi seviyor diyor... Otuz kağıt maaşnan avrat mı sevilir? Kollarını altın burmaynan doldururum, gözümün yağını yesin dedim... Sonra dedim ki şehirde konak tutarım

kendine, dedim, develerimi satar, uğruna harcarım dedim... Hemi de satarım emmi!"(Kemal, Cemile:8)

Cemile romanında bu toplumsal değışime direnenler de vardır. Toplumun uğradığı bu ahlaki çöküşün etkilemediği bu insanlar, makineleşme öncesi dönemden kalan değer yargılarını korumakta ve gelecek nesillere de bu değer yargılarını aktarmaktadırlar. "...*Fakir olsun, fakirlik ayıp değil, biz de fakiriz. Yeter ki damadım namuslu olsun.*"(Kemal, Cemile:59)

Cemile'nin babasının bu duruşu toplumsal değışime karşı bir direniştir. Cemile'nin babası, toplumu avucunun içine alan ve işçiyi köleleştiren vahşi kapitalizme direnir. Paranın kölesi olmayı reddeder. Buna karşıt olarak Deveci Çopur Halil figürünün yanında yer alan Karakız, toplumsal değışimin altında ezilen figürlerden biridir. Cemile'yi Deveci Halil ile evlenmeye ikna etmeye çalışması da aşk olgusunun yerine parayı koyduğunun bir göstergesidir. Cemile ve Karakız arasında yapıtta karşıtlıklar mevcuttur. Karakız toplumun paragöz ve çıkarıcı tarafını temsil eder. Cemile ise paranın yerine insanlığını koyan bir figürdür. Cemile'nin sevdiği katip Necati de toplumun aşka yönelik genel tavrından uzaktır.

" Kızı, babasının asaleti, şusu busu için sevmemişti ki. O küçücük bir memurdu. Aldığı maaş çok azdı. Şu küçücük memurun azıcık maaşıyla yetinecek bir kız istemişti. Akrabaları içinde zengin kızlar yok değildi. İstese onlardan herhangi birini alabilirdi. Ama bunu hiçbir zaman istemedi."(Kemal, Cemile: 100)

Bereketli Topraklar Üzerinde yapıtında da toplumsal değışimden nasibini almış, acımasız kapitalist düzende aşka parayı değışmiş figürler öne çıkmaktadır. Fatma figürü de bunun bir örneğidir. Fatma ve birlikte kaldığı şoförün karısı para karşılığı kadınlıklarını pazarlarlar. Yapıtta saflığın sembolü olarak yansıtılan Pehlivan Ali, Fatma'yla tanıştıktan sonra bir değışim sürecine girmiş, şehvet düşkünlüğü bütün değerlerinin önüne geçmiştir. Pehlivan Ali'nin kendisine olan zaafını bilen Fatma figürü ise bu durumu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır.

"Kadın örgüsünü bıraktı. Esnedi, gerindi. Sımsıkı memeleri entarisinin göğsünü, patlayacak gibi gerdi. Yatağı sermeden önce, sedire yaklaştı. Ali'nin tam önünde durdu:

-Ali bee...

-Hı? dedi Ali.

-İki buçuk liran var mıydı?...

Olmasa da yarattırdı. Gözleri yanıyor, yüreği deli deli atıyordu. Titreyen sesiyle, "Var", dedi."(Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde:143-144).

Roman kurgusunda yer alan bu kadınlar, kadınlıklarını kullanarak saf ve cahil erkekleri ele geçirmekte ve sömürmektedir. Yapıttaki çoğu kadın bu yola başvurmuştur. Bu da aşkın şehvete dönüşmesine neden olmakta ve makineleşen bir toplumda kadını objeleştirmektedir.

İki yapıtta da aşk kavramı değıştikçe kadın da değışmektedir. Kadın şehvetin hedefi olan bir obje haline gelir ve kadının üzerindeki sömürü de artar. Geleneksel Anadolu kadının fedakarlığı artık sömürüye dönüşmüştür. Genç kızlar ailelerine yardımcı olmak için küçük yaşta çalışmaya başlarlar. Kadının fedakarlığı ve sömürüsü de aşk olgusunun değışime uğramasıyla birlikte üst düzeye çıkar.

" O kadınlar ki, dalları yerlere değen koyu gölgeli meyve bahçelerinde gülüp türkü söylemek, süslenip salına salına dolaşmaktan başkasına alışmamış, rahatlıktan semirmiş kadınlardı. Fabrikaların pamuk tozu yüklü, kola kokulu, rutubetli havasında hızla kuruyup çirkinleşmeye başladılar. Gün geldi, ellerinde mendil, küt küt öksürerek, iki iyilikten birini dilediler."(Kemal, Cemile,90)

Bu alıntıda, toplumsal düzende kadının rolünün nasıl değıştiği görülür. Kadın figürler rahata alışılmış bir hayattan, patronların buyruğu altında ezildikleri bir hayata başlamışlardır. Kadın, kapitalizmin yeni sömürü düzeni altında şehvet objesi haline getirilmiş ve her bakımdan sömürülmüştür.

Her iki yapıtta da aşk unsuru, dönemin esiri olduğu parasal düzenin altında değışime uğramıştır. Bunun karşılığında aşkın parasal bir değeri oluşmuş ve aşk, yani kadın unsuru satın alınabilir bir şehvet objesi haline gelmiştir. Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtta olduğu gibi bazı kadın figürler bu durumu istismar etmiş, bazıları ise sistemin kölesi olmuştur. Fakat Cemile'de olduğu gibi bu durumun karşısında durabilenler bulunmaktadır. Bu durumun

karşısında durmak mümkündür. Kaçınılmaz olan şey, dönemin ağırlaşan koşullarında fedakar Anadolu kadınının omuzlarına binen sorumluluktur. Fatma ve Cemile figürleri birçok zıtlık barındırmaktadırlar. Aşk olgusuna bakışları ve toplum için ortaya koydukları fedakarlıklar ne büyük bir değer yitimi olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Yazar, Cemile adlı yapıtta Cemile figürü ile paranın önüne insani değerleri koyan, manevi değerlere sahip çıkan, yozlaşmış sistemden etkilenmeyen; Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtta Fatma figürü ile maddiyatçı, para için kadınlığını satan, çıkarıcı bir kadına yer vermiştir. Bu iki figür aşka bakıştaki değişimi ve değer yitimini gözler önüne sermektedir.

2.2 Vicdan:

Çukurova 1830'lu yıllardan beri gelişim halinde olan bir bölgedir. 1950'lerin başlarındaki koşullar büyük toprak sahiplerinin büyümesi için son derece elverişlidir. Ucuz kredi ve makine ithalatı insanları tarımda makineleşmeye yöneltmiştir. Kore Savaşının pamuk fiyatlarını artırması bu bölgedeki çiftçinin zenginleşmesinde büyük bir rol oynamıştır. Bütün bu zenginleşmeye bağlı olarak sosyal yapı da değişime uğramıştır. Bu değişimlerin en önemlilerinden biri de toplumsal ve sosyal alanda yaşanan değer kayıplarıdır. Liberal ekonomiye bağlı olarak gelişen kapitalist ekonomik yapı paranın önemini artırmış, bu durum insan ilişkilerinde başlayarak hemen her alanda etkisini göstermiştir. Paraya sahip olanın saygı gördüğü bu toplumsal yapıda yapıtlardaki birçok figürün para için her türlü ahlaki değerden vazgeçtiği görülmektedir. Özellikle alt sınıfın üst sınıfların sahip oldukları zenginlikleri elde etmek için vicdan, ahlak, namus gibi kavramlardan giderek uzaklaştıkları görülmektedir. Bu değer yitimi sadece alt sınıfa özgü değildir. Büyük sermaye sahipleri de bu işin içindedir. "Amaca giden her yol mübahtır." mantığı ile zenginliklerini artırmak için her türlü yola başvurumaktadırlar. Bunun sonuçları ise kimse için önemli değildir. Sömüren kesim için önemli olan kendi çıkarlarıdır. Bunun sonucunda da toplumun önemli bir bileşeni olan vicdan yitirilmiştir.

Yapıtlarda vicdanın yitilmesi toplumsal dinamiklerin değişmesi sonucu olur. Toplumsal yapının feodal düzene dönüşmesi sonucunda, üst sınıf işçiyi daha da yoksullaştırmak, bunun sonucunda sömürü düzeyini artırmaya çalışmaktadır. İşçi sınıfı içinse sınıf atlamak ve alt sınıftan kurtulmak için bir zorunluluktur vicdansızlık. Yani işçi için bir hayatta kalma mücadelesi vardır. "*Karşısında titreyen bu adama acımişti Zeynel. Bütün bu ikiyüzlülük, yokluktan kurtulabilme umuduyla, para içindi.*"(Kemal,Bereketli Topraklar Üzerinde:260). Bu alıntıda işçinin içinde bulunduğu durum çok açık bir şekilde görülür. Feodal düzende hiçbir şekilde sınıf atlama şansı bulunmayan alt sınıf kendini bu yokluktan kurtarmak için her şeyi yapar. Bunun sonucunda kendi sınıfına, dayanışması ve birlikte yol alması gereken insanlara ihanet eder. Fakat bu insanları vicdansızlığa iten neden toplumsal düzenin acımasızlığıdır.

Toplumsal düzen üst sınıfın çıkarlarını gözetmektedir. Bu acımasızlık onlar tarafından oluşturulmakta ve toplumsal düzenin vicdansızlığı, işçiyi en yüksek düzeyde sömürüye maruz bırakmaktadır. Tarımda makineleşme sonucu işsizlik artmış, işçi sınıfı da daha düşük ücretlerle daha kötü koşullarda çalışmaya mahkum edilmiştir. Üst sınıfın gözünde değer kaybeden ve zor koşullarda yaşayan işçilere yardım etmek bir yana, üst sınıf bu durumu büyük bir vicdansızlık ve acımasızlıkla istismar etmektedir. Patozun başında çalışırken Pehlivan Ali'nin bacağı koptuğunda Ağa'nın kirlenmesin diye Ali'yi arabaya almaması da vicdansızlığın en belirgin örneklerindedir.

"Kul acımaz bunlara, Allah acımaz. Allah'ın unuttuğu insanlardır bunlar! ... Taşköprü'nün bu yakasında, yüzyıllar görmüş ırgat pazarının ırgat kaynaşan kalabalığına sigaraların neşeli dumanlarını salarak, kahve, çay, nar, koruk şurubu, limonata, buzlu ayran içen "ağa"lar memnundurlar. Irgat boldur, Çukurova tarlalarındaki işe yetecek insan gücünün çok üstündedir. Haftalıklar düşecek, pamuk ucuza elde edilecektir"(Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde:162)

Değişen sistem işçiyi istismar ederek en yüksek düzeyde verim alma üzerine kuruludur. İşçi sınıfı hayatta kalma mücadelesinde kendi sınıfına ihanet etmek zorunda kalabilir. Bunun

nedeni ise üst sınıfın yani toplumun kural koyucularının vicdansızlığıdır. Üst sınıftan yayılan vicdani çökme alt sınıfı da etkisi altına almakta ve toplumu zehirlemektedir. "*Sana ne de karışıyor bre oğlum. Onlarla uğraşılır mı? Bana baksana. Sakala göre tarak vururum... Neme lazım elin geçisiylen koyunu. Şimdi yeni dalgalar dönüyor. Para günü İtalyan'ı dövecekler. Ona bak sen.*"(Kemal, Cemile:44). Alıntıdan da anlaşıldığı üzere güç sahibi insanların yanında olmak, yani 'sakala göre tarak vurmak' alt sınıfın yapabileceği en mantıklı davranıştır. Hayatta kalma mücadelesinde güçlüyle bir olmak, kendi sınıfına ihanet etmek anlamına gelse de yapılabilecek en onurlu davranış olmasa da en mantıklı davranıştır. Onur ve erdemın yerine mantık ve kazancın geçmesi de toplumun geçirdiği dramatik değişimin bir sonucudur.

Değer yargılarının yerini kazanç odaklı davranışların alması, yaşamakta olan sistemin, düzenin işine gelmiştir. Alt sınıfa ait olanların kazanç için kendi sınıfına ihanet edip, üst sınıfın çıkarlarına hizmet etmesi sömürüyü kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu, sınıflı toplum yapısını da belirginleştirir. Dönemde yaşanan makineleşme sonucunda var olan sınıflı yapı kimlik kazanmış ve sömürü düzeni acımasız boyutlara ulaşmıştır çünkü işçiler, vicdansız 'ağa'lar tarafından insan yerine konmamış, bir makine gibi çalıştırılmıştır. İnsanın makineleşmesi ve sadece iş gördüğü sürece değerli olması da değişen toplumsal yapının yansımasıdır. "*Değdiği yeri köz gibi yakan güneş tam tepededir. Irgat adı altındaki birtakım insanlar değil, paçavra yığınları beklemekten usanır.*"(Kemal,Bereketli Topraklar Üzerinde:163).

Vicdan kaybının bir diğer örneği de Cemile yapıtındaki Kadir Ağa'nın İtalyan'ı fabrikadan kovmak için giriştiği düzenbazlıktır. Kadir Ağa, büyük bir vicdansızlıkla işçilerin yaşamlarını, onların kaybedecekleri kazançları göz ardı ederek fabrikayı sabote etmiştir. Bu figür, eğitimsizdir ve sıfırdan zengin olmuştur. Bu durum da o dönemdeki toplumsal gerçeklikleri gözler önüne serer. Böyle yapılarda eğitilmiş ve kültürlü insanlar yerine paragöz, çıkarıcı ve

insanların hayatlarını hiçe sayan bireyler zenginliğe ulaşır. Bunun sonucunda ise insanlara paçavra gibi davranan, acımasızlıkla servetlerini kazanmış vicdansız bir 'ağa' sınıfı ortaya çıkar.

Vicdansız ve sınır tanımayan ağa sınıfının gözünde insan değerini yitirmiş işçiler, makineleşen toplumda bir makine gibi çalıştırılır. Bereketli Topraklar Üzerinde yapıtında Pehlivan Ali'nin çalıştığı patoz makinesi de bunun örneğidir. İşçiler, makineden en büyük verim alınması için makine gibi, dinlendirilmeden çalıştırılmaktadırlar.

"Irgatbaşı güneşe baktı. Çoktan paydos vermesi gerekiyordu. Biliyordu bunu ama mahsustan ağır alıyor, işi uzattıkça uzatıyordu. ...

Patoza, insan gücünün üstünde iş görmekte olan insanlara bakıyordu görmeden. Görüyordu belki ama, kafasında tarlalarla harmanın sahibi, çok iş görüp önce aferin, sonra da bahşış almayı düşündüğünden, ırgatlar umurunda değildi."(Kemal,Bereketli Topraklar Üzerinde:208)

Bu yeni türeyen vicdansız 'ağa' topluluğu servetlerini korumak ve artırmak için her tür vicdansızlığı yapmıştır. Sonucu işçinin ölümü olsa bile kazanç arzusu insanın vicdanının önüne geçmiş, bunun sonucunda toplumsal ahlakta çöküş yaşanmıştır. Bunun başlıca sebebi sanayileşme ve makineleşme sonucunda ortaya çıkan yeni oluşan ekonomik modeldir. Bu durum insanı insan yapan değerlerden uzaklaştırmış ve makineleştirmiştir.

2.3 Ahlak:

Bereketli Topraklar Üzerinde ve Cemile adlı yapıtlarda da makineleşme sürecine giren ülkede ve bu durumdan en çok etkilenen Çukurova bölgesinde işçilerin zor koşullarla, yoksullukla, sömürü düzeniyle, insani değerlerini yitirmiş ağalarla hatta kendi çıkarının peşine düşmek zorunda kalan kendileri gibi işçi olanlarla mücadele etmek durumunda kalan figürler yer almaktadır. Toplumun aynası niteliğinde yansıyan bu yapıtlarda işçilerin, hem kendi emeklerini sömüren ağalarla hem de kendi sınıflarından işçilerle yaşadıkları çıkar çatışması insani ve ahlaki değerlerin nasıl ayaklar altına alındığını kanıtlar niteliktedir.Üst sınıf, işçinin hayat standardını düşürme çabasıdadır. Bu sayede işçi üst sınıfa daha da muhtaç kalacaktır.

Üst sınıf, işçiyi kendine daha da muhtaç hale getirmek için işçilerin hayat standardını düşük tutmaktadır.

"İzmir yahut İstanbul'dan gelecek işçiler hemen hemen bizim muhasebe servisindekilere eşittirler. Gözleri açıktır. Amirlerinin azarına, dayacağına filan kolay kolay boyun eğmezler. Asıl fenası, İzmir yahut İstanbul'dan gelecekler gelirken dansları, müzikleri, banyoları, haftalık temiz elbiseleriyle filan gelecekler. Bizim sakin, durgun, kendi halinde, fazlasını istemeyi bilmeyen yerli işçilerimize tesir yapacak, gözlerini açacaklar." (Kemal,Cemile:134)

Bu ahlaksızlık önce üst sınıftan başlar ve toplumun her kesimine yayılır. Cemile yapıtındaki Kadir Ağa figürü de bunun bir örneğidir. Kadir Ağa servetini kazanmak için elinden gelen her durumdan yararlanmıştı. Üst sınıf ve kural koyucuların sahip olduğu bu ahlaki değer yitimi, alt sınıfa da yansımıştır. Bereketli Topraklar Üzerinde'de Kemal Cesur ikiyüzlülük yapan figürlerden biridir. Bu ahlaksızlığın nedeni yine sosyo-ekonomik sistemdeki değişimlerin yol açtığı toplumsal değişimdir. Sermaye sahiplerinin ahlaksızlıklarının boyutları çok daha büyüktür. Üst sınıfta yapılan ahlaksızlık, hayatta kalma mücadelesinin aksine açgözlülük temellidir. Bunun sonucunda geleneksel yapı, aile ve aşk gibi değerler büyük hasar görür. Toplum yöneticilerinin yapılanlar karşısında sessiz kalması da bu durumun büyümesine sebebiyet verir. Her türlü yolsuzluk bu işin bir parçasıdır ve bunun amacı sömürüyü olabildiğince artırmaktır.

"-Benden ırgatbaşıyı sordu. ...

-Kızlarını sattığını söyledin mi?

-Söylemem mi?

-Büyük kızı Selvi'nin kerhanede olduğunu? ...

-O yaştaki bir çocuğu kerhaneye alırlar mı?

-Elinde nüfus kağıdına bak sen. Yirmi dört, yirmi beş..."(Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde:253-254)

Yazarın, ırgatbaşı gibi figürlerin kazançlarını ve hırslarını aile kavramının üstünde tutması ahlaki açıdan bozulma yaşayan bir topluma işaret eder. Aile bireylerini bile sömürülebilecek

bir kaynak olarak görecekt kadar ahlaki açıdan yozlaşmış insanlar, dönemde yaygındır. Aşkın ve insani değerleri yerini paranın aldığı bir toplumda, aile kavramının çökmesi de kaçınılmazdır.

Ahlaki bozulma Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıtta para kazanmak umuduyla köylerinden birlikte çıkarak kente giden üç arkadaşın kentte hastalanan arkadaşlarını ölüme terk etmelerinde görülür. Köylerinden çıkarken birbirlerini bırakmayacaklarına söz veren bu üç arkadaş içlerinden biri hastalandığında verdikleri sözü unutup düzene ayak uydurarak arkadaşlarını ölüme terk etmişlerdir. Hasta haliyle kendilerine yük olacağını düşündükleri Köse Hasan'ı dostluk, kardeşlik adına verdikleri sözleri unutarak kendi maddi çıkarları doğrultusunda yalnız bırakmışlardır. Köyden ayrılırken bu değerlere sahip olan arkadaşlar değişen toplumsal değerlere hızla uyum sağlamışlardır.

"Lakin biz biz olalım, şehir yerinde göz kulak olalım kendimize kardaşlar. Neden dersiniz, şehir yeri köy yerine benzemez. Şehir adamı köylü adamı cin çarpar gibi çarpar. Birbirimize iyice sarılalım, el sözüne kulak asmayalım. Anca beraber, kanca beraber!"(Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde:2)

Yapıtlarda ahlaki değerlerin bu denli yozlaşmasına, toplumun ahlaki açıdan çökmesine sebep olan şeyin temelinde tarımda makineleşme vardır. Makineleşme önemli toplumsal değişimleri beraberinde getirmiş, birçok değerın kaybolmasına sebep olmuştur. Hırsların ve ihtirasların dizginlenememesi, toplumsal dayanışma yerine insanların kendi çıkarlarını gözetmeleri, bencil ve sahtekar olmaları ahlaki açıdan çökmüş bir toplumun en büyük belirtilerindendir. Toplumsal ahlakın en büyük dayanaklarından biri olan aile kavramının çökmesi ve üst sınıftan başlayıp alt kademeye dağılan ikiyüzlülük toplumsal ahlakın tamamen çökmesine neden olur . Bu çöküş, toplumun geleneksel değer yargılarını yitirmesine sebep olur.

2.4 Umut:

Her iki yapıtta da en çok vurgulanan temalardan biri umuttur. Bu yapıtlarda, umut işçi sınıfına hayata devam etmek için güç verip, işçinin ayakta kalmasına yardımcı olur. Diğer taraftan bu umutların peşinde koşarken yitirilen şeyler de vardır. Bereketli Topraklar Üzerinde'de, odak figür olan üç arkadaş para kazanmak ve yoksulluktan kurtulmak umuduyla şehre inmiş fakat umduklarını bulamamışlardır. Cemile yapıtında ise Cemile'nin babasının eski günlere dönme umudu, Bereketli Topraklar Üzerinde'deki odak figürlerin aksine şehirden kaçma ve bir köyde sakin bir hayat yaşama gibi hayalleri vardır.

Bereketli Topraklar Üzerinde yapıtında, üç arkadaşın şehre inerken büyük umutları vardır. Çok para kazanacaklar, köye dönecekler ve köydekilere hava atacaktlardır. Bu umutları 'gaz ocağı' sembolüyle somutlaştırılır.

"Sen bilmezsin! Gaz ocağının pompası var. Bastın mı ateş püskürür, hem de yılan ışığı gibi seda verir. Sivas'ta, Cer Atölyesi'nde hamalken, bizim bir şef vardı. (...) Onda vardı. Bir yakardı ki, eh. Yemek mi pişireceksin? Koy üstüne tencereyi, su mu ısıtacaksın? (...) On beş, yirmi bankonota veriyorlarmış..."(Kemal, Bereketli Topraklar Üzerinde:5)

Daha yapıtın başında söz edilen 'gaz ocağı' ve üç arkadaşın umutları, yapıt boyunca bir bir yok olacak, şehir hayatı hiç de bekledikleri gibi olmayacaktır. Yapıtta, iyi yaşam hayallerinin arkasında yatan gerçeğin aslında yoksulluk, sömürü ve üçkağıt gibi unsurlar olduğu anlatılır.

Cemile'de de durum çok farklı değildir. Alt sınıf, içinde bulunduğu durumdan kurtulmak ve daha iyi bir hayata sahip olmak için hayaller kurar ve bunun için çabalar. Fakat makineleşen toplumda, işçi sınıfı debelendikçe daha da büyük bir batağa saplanmaktadır. Yoksulluk, onların en büyük engelidir. Cemile'nin babasının bütün umudu, şehir uzamından kurtulmak ve eski günlere dönmektir. Sadece daha sakin bir yaşam sürme isteği vardır. Bu da makineleşen toplum yapısında insanların şehirden ne denli uzaklaştıklarına ve büyük şehirlerin insanları makineleştirdiğine dair bir izlektir.

" ...Köyümüze gidince, ooh! Dünyaya kapımı kapayacağım. Çocuklarım itin köpeğın şerrinden kurtulacaklar. O zaman Cemka istediğın kadar uyu! Hiç karışmam. İstersen öğlene kadar... Amma inekleri sağmayı unutmak yok ha!"(Kemal,Cemile:59)

Yapıtlarda umut unsuru alt sınıfın en büyük dayanağıdır. Sömürü düzenine dayalı toplumda her şey işçi sınıfının karşısındadır. İşçi sınıfı ise sadece umuda sığınabilir durumdadır. Yoksulluktan kurtulma umudu tüm işçilerin ortak özelliğidir.

İki yapıtta da umut teması işlenmiştir. Fakat bu iki yapıtta umut kavramında zıtlıklar vardır. Cemile'de umut, şehirden ve onun sömürü düzeninden kurtulup, sessiz bir hayat sürmekken Bereketli Topraklar Üzerinde'de şehre inip para kazanma, yoksulluktan kurtulma olarak ortaya çıkar. Zıtlıklara rağmen, tüm işçiler umut eder. Umudun evrensel bir birleştirici özelliğı vardır. Umut evrensel bir duygudur ve tüm zorluklar karşısında dayanma gücü verir.

"Dilinde türkü, öyle iştahla, öyle canla yıkıyordu ki! Etrafa neşeli köpükler saçılıyordu.(...) Boşnakça bir halk türküsüydü bu. Bu türküde bir Aşar kilimindeki renklerin cümbüşü vardı. Bu türküde hasret vardı, bu türküde arzu, bu türküde aşk... Bu türkünün motifleri Hint'te, Çin'de, Kazablanka'da, New York'ta, Po Vadisi'nde, Güney Amerika bozkırlarında, Orta Anadolu'da da vardı. Bu türkü insanlığın hasretlerini, arzularını belirten nakışlarla işli bir türküydü."(Kemal,Cemile:76)

Umut, tüm dünyadaki insanları ortak paydada buluşturma özelliğine sahip olması bakımından yapıttaki en önemli temalardandır. Bereketli Topraklar Üzerinde yapıtında olduğı gibi umut çoğı zaman boşa çıksa da, insanların hayatlarına devam edebilmesi için, zorlukların karşısında yılmaması için ve en önemlisi insanları ortak paydada buluşturduğı için umut en temel kavramlardan biridir.

3. Sonuç:

Orhan Kemal'in teze kaynaklık eden her iki yapıtı da olayların gerçekleştiğı uzamdaki insan ilişkilerinin dayandığı toplumsal ve sosyal gerçeklikleri yansıtır.

Sanayileşmenin ve tarımda makineleşmenin etkin hale gelmesiyle köyden kente para kazanmak, yoksulluktan kurtulmak umuduyla gelen insanlar sömürü düzenine dayalı kent yaşamındaki yozlaşmışlıklara, insani değerlerin yitimine tanık olurlar.

Cemile adlı yapıtta güçlü, kendi ayakları üzerinde durabilen, baskıya karşı direnen, erkek hakimiyetindeki toplumda bir fabrikada işçi olarak çalışan Cemile'nin mücadelesi anlatılır. Cemile'nin bu bozuk düzen içerisindeki mücadelesi, değerlerine sahip çıkması, namusuyla çalışması onu Bereketli Topraklar Üzerinde'deki kadınlardan üstün kılar. Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıttaki Fatma gibi kadınlıklarını pazarlayan, düzene teslim olmuş, çaresiz figürler aşkın değer yitimine uğrayarak şehvete dönüştüğünü kanıtlar niteliktedir. Fatma ve Cemile figürlerinde görülen bu zıtlıklar yaşanan değer yitimini de gösterir.

Değer yitimi sadece aşk olgusu temelinde görülmez. Makineleşen toplumda değer yitimi o kadar büyüktür ki toplumun her alanını kapsayacaktır. Yapıtlarda vicdanlarını ve ahlaklarını kaybetmiş, acımasız yöntemlerle servet edinmiş ve yine bu yolla servetlerini koruyan ve büyüten bir ağa topluluğu tasvir edilir. Bu acımasızlık işçileri olabildiğince sömürmek ve hatta ölene kadar çalıştırmak anlamına gelir. Ağalar makineleşen toplumda yeni türemiştir ve feodal düzenin devamını sağlamaktadırlar. Bu acımasızlık işçileri olabildiğince sömürmek ve hatta ölene kadar çalıştırmak anlamına gelir. Sömürüye dayalı bu düzende alt sınıf, insan yerine dahi konmaz. İnsanın yaşadığı bu değer yitiminin sebebi ağaların içinde bulunduğu ahlaksızlık ve vicdansızlıkla açıklanır. Bu ahlaksızlık ve vicdansızlık alt sınıfa da bir hastalık gibi yayılır. Sonuçta ortaya değer yargıları yozlaşmış ve ahlaki değerleri çökmüş bir toplum çıkar. Toplum herkesin servet edinmek için her türlü yola başvurduğu bir 'kurtlar sofrasına' dönüşür.

Bu ahlaki çöküntü sınıflı toplum yapısının bir sonucu olarak çıkar ortaya. Sınıflı yapıda alt sınıf yaşamını sürdürebilmek için ahlaksızlığa sürüklenirken üst sınıf sahip olduklarını koruyabilmek için her türlü ahlaksızlığa başvurur.

Bereketli Topraklar Üzerinde adlı yapıttaki üç figür, gördükleri ahlaksızlık ve vicdansızlık karşısında, yani gerçeklerle yüzleştiklerinde yazgılarını değiştirme umudunun hayata geçmesinin kolay olmadığını anlamışlardır. Çok büyük hayalleri olmamasına karşın içinde buldukları olumsuz yaşam koşulları, sosyal yapıdaki adaletsizlikler, güçlünün kazandığı, bir sınıf ayrımının yaşandığı çarpıklık karşısında savrulmuşlardır. Yaşamlarını sürdürebilmek ve para kazanmak için geldikleri kent uzamında insan emeğinin önemini yitirdiğini, bu düzende ne kadar boyun eğseler de hayatta kalabilmek konusunda zorlanacaklarını görmüşlerdir. Makineleşmenin insan emeğini açığa çıkaran özelliği yapıttaki sorunların evrenselliğini ve bunun karşısında insanlar arasında umut kaynaklı bir dayanışma olduğunu kanıtlar. Umut insanlara en zor işlerde güç verdiği gibi en zor anlarında da pes etmelerini engeller. Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde ve Cemile adlı yapıtlarında teknolojik ve buna bağlı olarak yaşanan sosyal dönüşümlerde "ahlak, vicdan, aşk, umut" kavramları değişen, kaybolan değerler olarak işlenmiştir.

Kaynakça:

Kemal, Orhan. Bereketli Topraklar Üzerinde. İstanbul: Everest Yayınları, 2013

Kemal, Orhan. Cemile. İstanbul: Everest Yayınları, 2013